

שדולת הנשים בישראל
لهبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

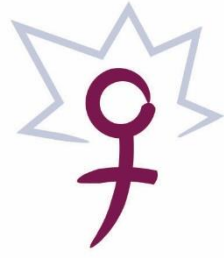
הקו הפתוח לזכויות נשים חרדיות בעבודה

סיכום שנת פעילות ראשונה

אוקטובר 2018

כתיבה: עו"ד עמית קובו-רום ויערה מן

שדולת הנשים בישראל
لهبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

הקדמה

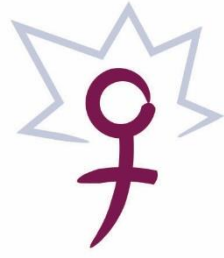
בשנים האחרונות שיעור ההשתתפות של נשים חרדיות בשוק העבודה נסק. בעוד שלפני 20 שנה רק כ-48% מהנשים החרדיות בישראל השתתפו בשוק העבודה, כיום שיעור ההשתתפות שלהן עומד על למעלה מ-75%. יחד עם זאת, וחרף השינוי הגדול שחל בדפוס התעסוקה של הנשים החרדיות, רבות מהן סובלות עדיין מהפליה ומהפרת זכויות מתמשכת בשוק העבודה.

הקו הפתוח לזכויות נשים חרדיות בעבודה הוקם באוקטובר 2017, כזרוע נפרדת של הקו הפתוח אשר פועל בשדולת הנשים למעלה מ-30 שנה. הקו הייעודי הוקם מתוך ההבנה שלנשים עובדות במגזר החרדי מאפיינים וצרכים ייחודיים המחייבים מענה מותאם, והוא מציע לאותן נשים סיוע משפטי ללא תשלום בתחום דיני העבודה.

עם השלמת שנת הפעילות הראשונה של הקו, אנו עדות לרצון ולשאיפה של עובדות רבות במגזר החרדי לזכות בהעסקה חוקית והוגנת. המספר הרב של נשים אשר פנו אל הקו במהלך השנה החולפת, מצביע על הצורך במענה הייחודי שהוא מעניק ועל החשיבות בנקיטת פעולות מערכתיות להנגשת מידע ולהרחבת הגישה לערכאות של נשים בחברה החרדית.

הדו"ח שלפניכם/ן מסכם את שנת הפעילות הראשונה של הקו הפתוח לזכויות נשים חרדיות בעבודה, ומציג את המסקנות העיקריות שעולות ממנה.

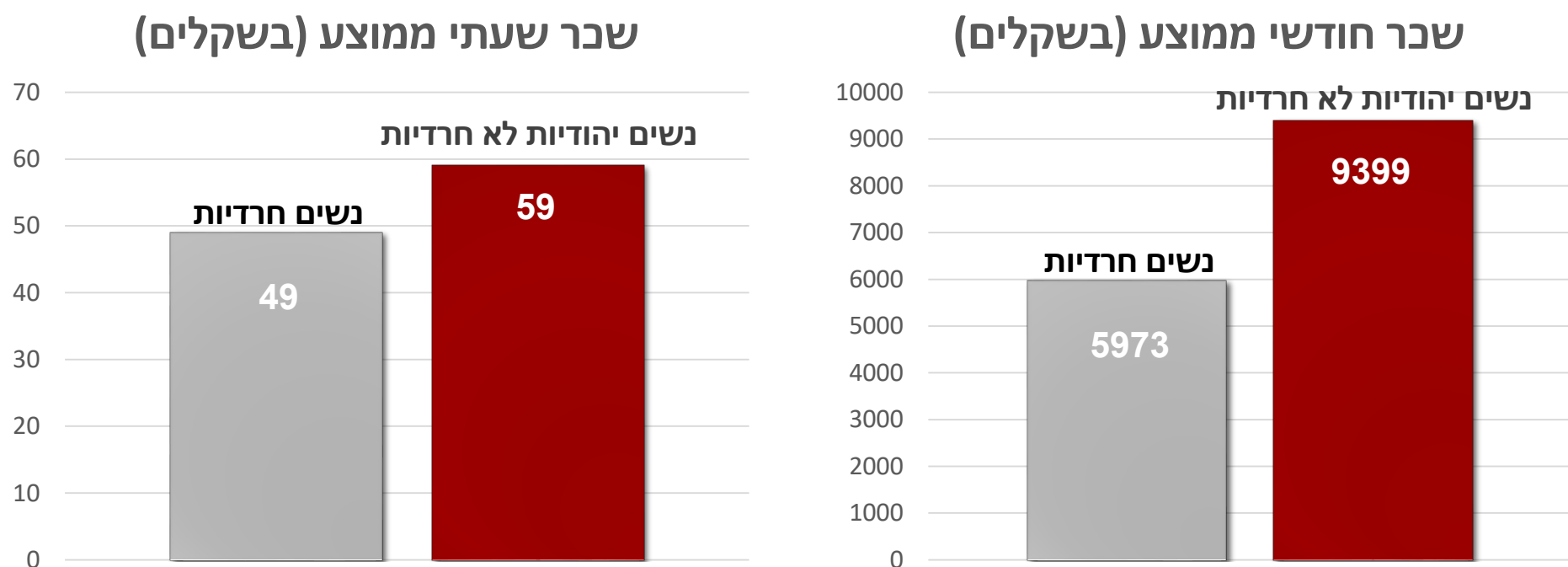
שדולת הנשים בישראל
لهيبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

רקע: נשים חרדיות בשוק העבודה

נתונים רשמיים מצביעים על פערים משמעותיים בשכר, בהיקף העבודה ובמאפייני תעסוקה נוספים בין נשים חרדיות לנשים יהודיות שאינן חרדיות. על אף שבמרבית משקי הבית החרדיים, נשים הן המפרנסות העיקריות, שיעור התעסוקה שלהן עדיין נמוך משל נשים יהודיות שאינן חרדיות, בפער של כ-9%. שיעור הנשים החרדיות אשר מועסקות במשרה חלקית עומד על כ-50%, כאשר 8% מהן מועסקות חלקית שלא מרצון. בקרב נשים יהודיות שאינן חרדיות, רק 29.3% מועסקות במשרה חלקית ומתוכן 3.1% בלבד עושות זאת שלא מרצון.

שכר החודשי הממוצע של נשים חרדיות נמוך בהרבה משכרן הממוצע של נשים לא חרדיות, אך הפער בשעות העבודה אינו מספק את כל ההסבר לכך. בעוד שנשים חרדיות עובדות בממוצע 20% פחות שעות מנשים לא חרדיות, הן מרוויחות בממוצע כ-37.5% פחות בחודש. (קסיר ואח', 2018; משרד העבודה והרווחה, 2017)

הגרפים הבאים מציגים את פערי השכר השעתיים ואת פערי השכר החודשיים בין נשים חרדיות לנשים יהודיות שאינן חרדיות:

מקור: משרד העבודה והרווחה 2017, [תעסוקת חרדים](#)

שדולת הנשים בישראל
لهبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

רקע: נשים חרדיות בשוק העבודה

השוני בשכר ובהיקף שעות העבודה בין נשים חרדיות לנשים יהודיות שאינן חרדיות נובע בין היתר מהבדלים בנורמות החברתיות ומאופיו הסגור של שוק העבודה החרדי.

בניגוד למקובל בחברה הלא-חרדית, נשים חרדיות לוקחות על עצמן ברוב המקרים את תפקיד המפרנסות הראשיות של משק הבית. תפקיד זה אינו מחליף את תפקידן המסורתי כאחראיות העיקריות על הטיפול בילדים ועל מלאכות הבית, אלא נוסף לו. כך יוצא, כי נשים חרדיות מתמודדות ביתר שאת עם קונפליקט האיזון בין הבית לעבודה – קונפליקט המשותף במידה כזו או אחרת לנשים מכל המגזרים, ומתבטא בדרך כלל בויתורים תעסוקתיים משמעותיים.

עוצמת הקונפליקט, לצד מאפיינים ייחודיים נוספים של החברה החרדית, הובילו נשים חרדיות רבות לעסוק במקצוע ההוראה – תחום המאפשר להן לעבוד שעות קצרות יותר וכן לעבוד בתוך החברה החרדית. בשנים האחרונות, לאור הביקוש הגדול למשרות הוראה בחברה החרדית חלה רוויה בתחום זה, ומסלולי תעסוקה מגוונים יותר ורווחיים יותר נפתחו בפני נשים. ועדיין, בעוד שבאוכלוסייה הכללית עוסקות בהוראה כ-17% מהנשים, כ-44% מהעובדות החרדיות מועסקות בתחום זה, המאופיין בממוצע במיעוט שעות עבודה ובשכר נמוך. (קסיר ואח', 2018; מילצקי, 2017)

מעבר לפער בשעות העבודה בין נשים חרדיות ללא חרדיות ולריכוזן הגבוה של נשים חרדיות בהוראה ובמקצועות מעוטי שכר אחרים, קיימים פערים מגזריים גם בתחום הפרת הזכויות. באופן כללי, מחקרים מצביעים על תופעה של אי-הקפדה על חוקי עבודה בקרב החברה החרדית ועל חוסר מודעות לגבי החוק. נשים חרדיות מדווחות על הפרת זכויותיהן בעבודה יותר מכל אוכלוסייה אחרת, והן מאוגדות בארגוני עובדים בשיעור נמוך ביחס לנשים שאינן חרדיות, כאשר במרבית מוסדות החינוך החרדי בהם מועסקות רבות מהן, לא פועלים ועדי עובדים כלל. (קסיר וצחור-שי, 2017)

שדולת הנשים בישראל
لهبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

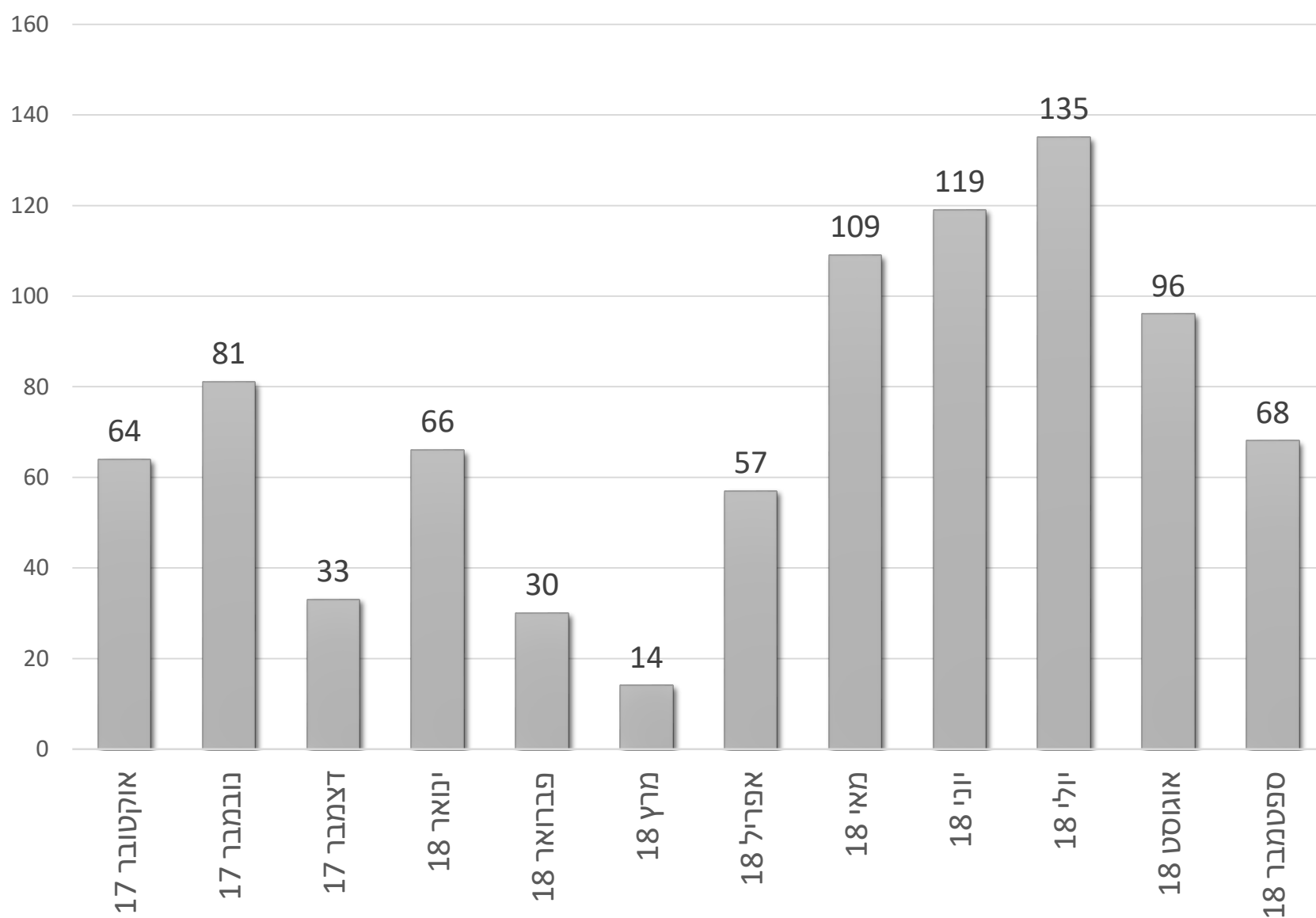
פניות לקו: נתונים מספריים

בשנה החולפת, מאז תחילת הפעילות, פנו לקו הפתוח לזכויות נשים חרדיות בעבודה 892 פונות.

הקו החל לפעול ב-17 באוקטובר 2017, וכבר בשבועיים הראשונים לפעילותו פנו אליו 64 נשים.

בשנת 2018 פנו לקו בממוצע 75 נשים בחודש.

מספר פניות חודשיות לקו לזכויות נשים חרדיות בעבודה

שדולת הנשים בישראל
لهبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

פניות לקו: נושאי הפניות

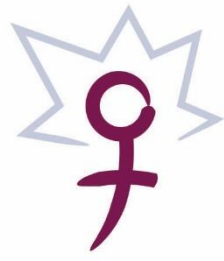
❁ בהתאם לצרכים הייחודיים של העובדות החרדיות, תוכן הפניות המתקבלות בקו הייעודי שונה מהפניות בקו הכללי. בעוד שמרבית הפניות המגיעות לקו הכללי עוסקות בהפרת זכויות מגדריות – זכויות סביב הריון ולידה, הטרדות מיניות או אפליה בשכר, רבות מהפניות לקו הייעודי לנשים חרדיות עוסקות בהפרת חוקי המגן שמעגנים את זכויות העובדים הבסיסיות ביותר.

❁ מבין הפניות שהתקבלו בקו הייעודי לנשים חרדיות בשנה החולפת:

- כ-34% עסקו בנושאים הקשורים להליכי פיטורין ולפיצויי פיטורין.
- כ-13% מהפניות עסקו בנושאים הקשורים לחוק הביטוח הלאומי, ובעיקר לדמי אבטלה.
- כ-32% מהפניות עסקו בשאלות כלליות בדיני עבודה שאינן קשורות לפיטורין: שאלות בנוגע לזכויות פנסיוניות ובירור זכאות לימי חופשה, דמי הבראה או מחלה

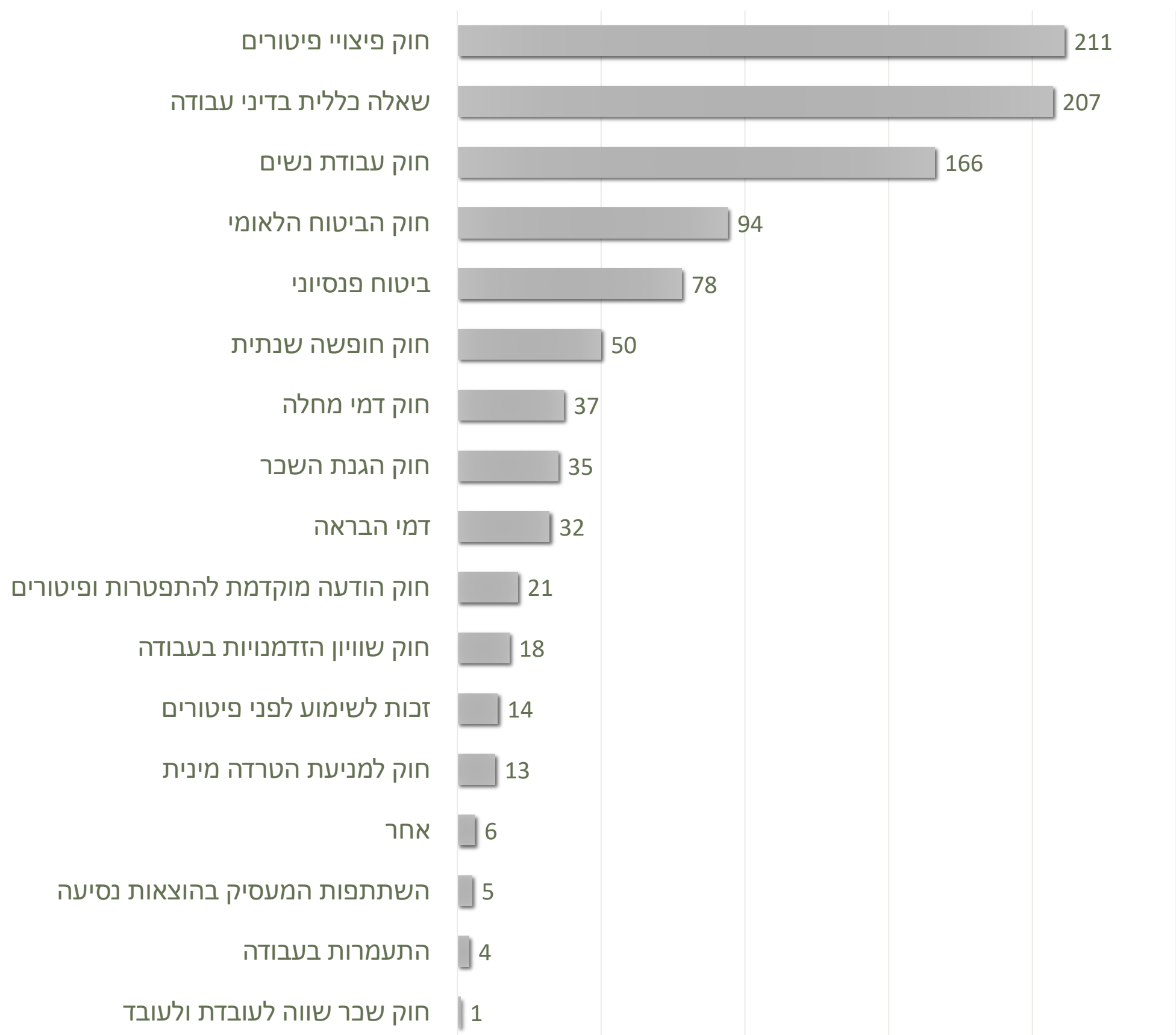
❁ כ-23% מהפניות עסקו בנושאים מגדריים המוסדרים בחוק עבודת נשים, ורובן עוסקות בזכויות בהריון, במהלך תקופת לידה והורות ולאחריה (שעת הורות).

❁ התקבלו 13 פניות העוסקות בהטרדה מינית או פגיעה מינית במקום העבודה, המהוות כ-1.5% בלבד מסך הפניות בקו. בקו המיועד לאוכלוסייה הכללית 14.5% מהפניות עסקו בנושא זה.

שדולת הנשים בישראל
لهبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

פניות לקו: מספר הפניות שהתקבלו בקו לפי חוקים או נושאים

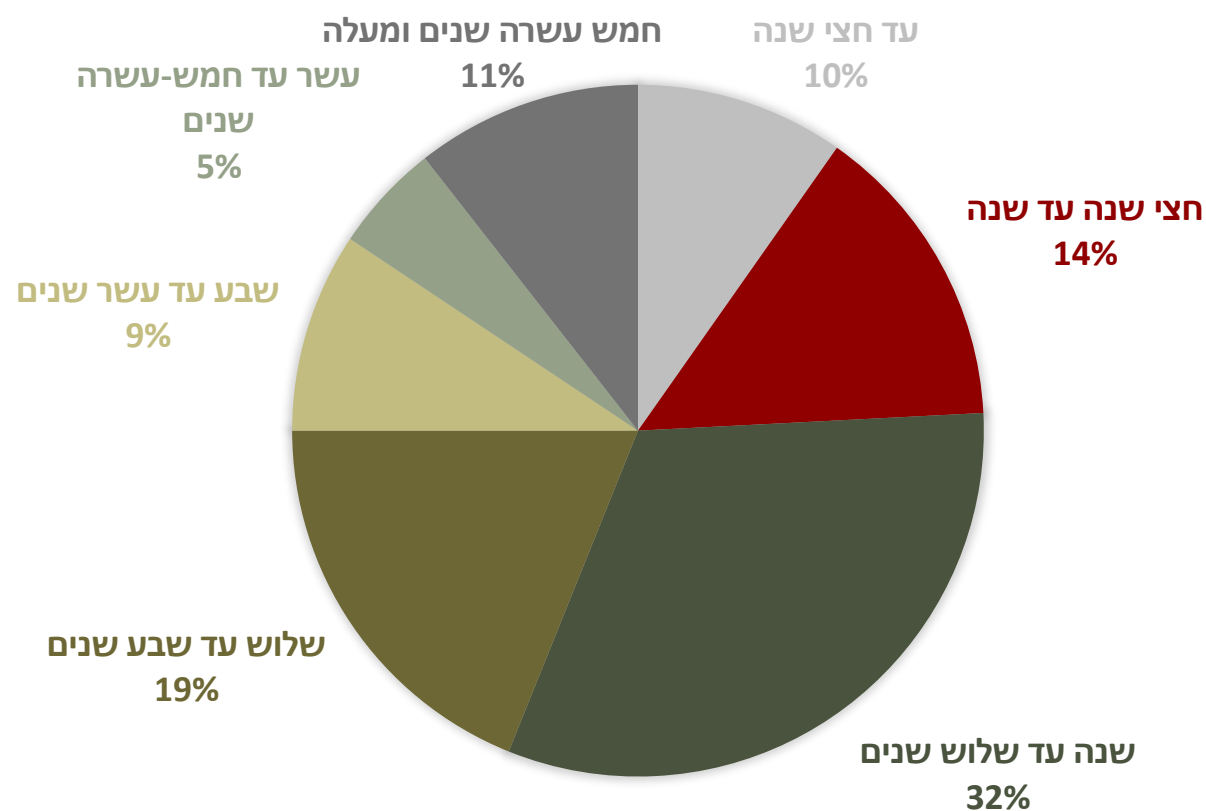
מיהן הפונות?

כ-35% מהפונות לקו עובדות בתחום ההוראה או הטיפול בילדים.

בתחומים האחרים, מרבית הפונות לקו מועסקות בתפקידים זוטרים: מזכירות, מוקדניות, קופאיות וכו'.

מעל מחצית מהפונות לקו הן בעלות ותק של שלוש שנים או פחות במקום העבודה. הגרף הבא מציע את התפלגות הפונות לפי ותק במקום העבודה:

דוגמאות מהקו

מ' התקבלה לעבוד כסייעת בישיבה תיכונית. יום לאחר פתיחת שנת הלימודים היא נפגשה מיוזמתה עם המנהל בקשר לסדרי העבודה, ובסוף הפגישה - ממש לפני החתימה על הסכם העבודה, סיפרה לו כי היא בהריון. המנהל הודיע לה בו במקום כי מאחר שהיא עומדת ללדת במהלך שנת הלימודים היא אינה מתאימה לעבוד במוסד וכי הוא מבקש שתיסע לביתה. המנהל מסרב להחזיר את מ' לעבודתה.

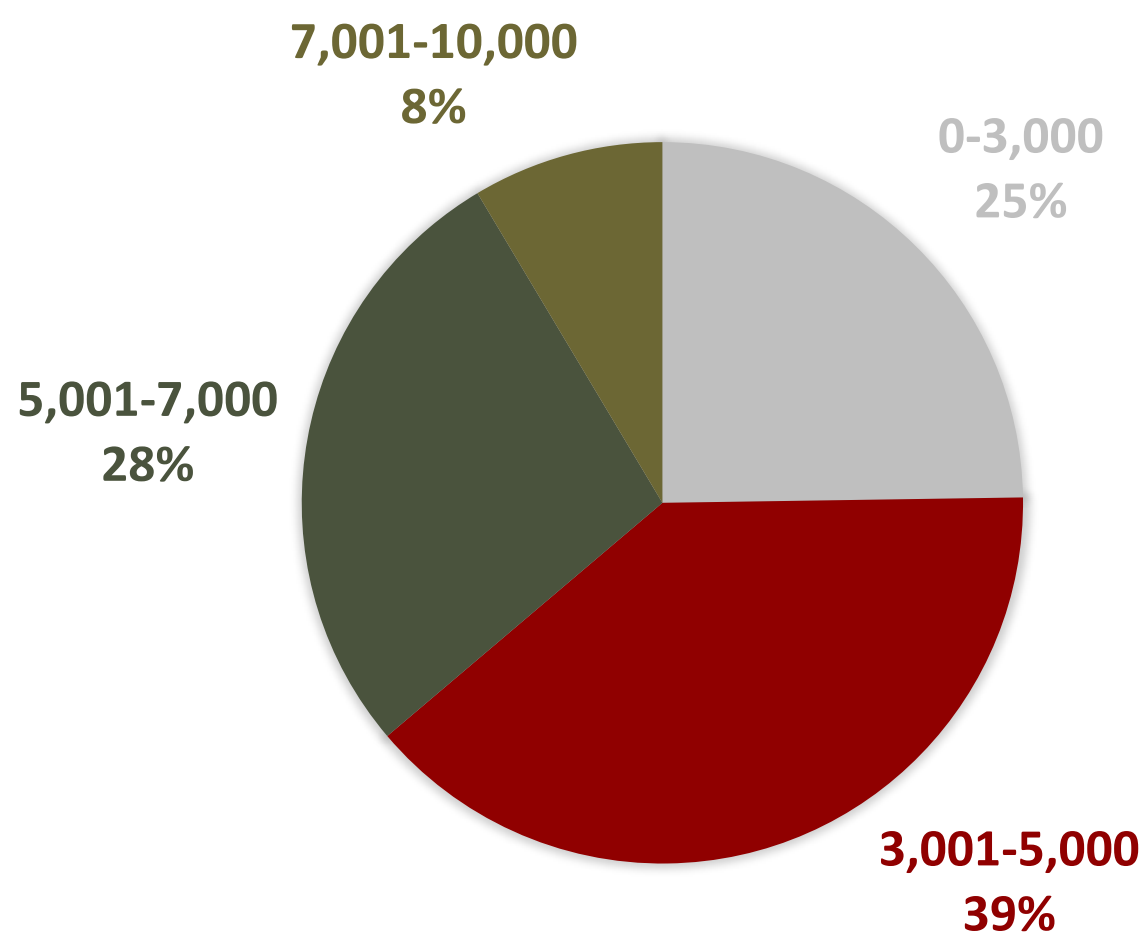

שדולת הנשים בישראל
لهبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

מיהן הפונות?

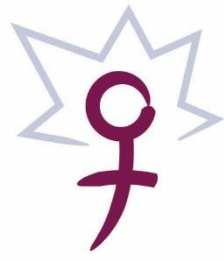
מרבית הפונות לא מסרו פרטים מלאים לגבי השתכרותן. מעל 60% מהפונות אשר הסכימו לחשוף בפנינו את שכרן, משתכרות פחות מ-5000 ₪ בחודש.

התפלגות הפניות לפי שכר חודשי של הפונות

כ-52% מהפונות מועסקות בשכר שעות.

על אף הנתונים החלקיים בנוגע להשתכרות הפונות, ניתן להניח שמרביתן משתכרות שכר נמוך גם ביחס להיקף המשרה שלהן. זאת, לאור ההפרות הרבות של חוקי המגן המתוארות על ידי הפונות שהן, כאמור, עילת הפנייה העיקרית לקו.

שדולת הנשים בישראל
لهبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

מיהן הפונות?

כ-60% מהפונות מועסקות במשרה חלקית, ורק כ-40% מהן מועסקות במשרה מלאה. בקרב האוכלוסייה הכללית בישראל, 32% מהנשים העובדות מועסקות במשרה חלקית וכ-68% במשרה מלאה.

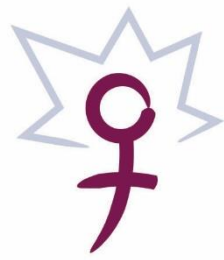
מרבית הפונות מתגוררות בירושלים, בני ברק ומודיעין עילית. רוב הפונות נחשפו לקו בעקבות פרסום ממוקד במקומונים ביישובים אלו, ואנו פועלות בימים אלו להרחבת אזורי הפרסום.

דוגמאות מהקו:

ז', עובדת הוראה במוסד חינוכי, לא קיבלה שכר עבור עבודתה במשך שנה שלמה. זכויותיה הופרו בדרכים נוספות, כאשר במהלך שנתיים של עבודה בסמינר לא קיבלה את הזכויות הסוציאליות המגיעות לה. לבסוף, כשביקשה לחזור לעבוד אחרי חופשת לידה המעסיק סרב לחזרתה, גם זאת בניגוד לחוק המפורש.

א' הועסקה כמתכנתת בחברה במשך כ-10 שנים. אחרי שקיצצו שוב ושוב בשעות עבודתה, עד שהגיעה לרבע ממספר השעות המקורי שלה, היא ביקשה להתפטר בעילה של הרעה מוחשית בתנאי העבודה. בניגוד לחוק, ובניגוד להבטחות קודמות של המעסיקים – הם סירבו לשלם לה את מלוא פיצויי הפיטורין שהגיעו לה, ושילמו לה רק חלק מהסכום. בעקבות הפנייה של מ' לקו הפתוח היא הופנתה לעו"ד גולדי רוטנברג, שהגישה בשמה תביעה לבית הדין האזורי לעבודה בתל אביב. בעקבות ההליך המשפטי שולמו ל-מ' כל פיצויי הפיטורין המגיעים לה, בסך של 36,000 ₪.

שדולת הנשים בישראל
لهبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

מסקנות

✿ לעובדות החרדיות מוטיבציה רבה לעבוד ולזכות בהעסקה חוקית והוגנת. עם זאת, אנו מזהות כי בקרב אוכלוסייה זו ישנו מחסור במידע ובמודעות בנוגע לזכויות עובדים/ות, אפילו הבסיסיות ביותר, וכן בנוגע למסלולי הפעולה כאשר זכויותיהן מופרות.

על מנת ליידע נשים בדבר זכויותיהן בעבודה שדולת הנשים מפיצה בקרב נשות המגזר החרדי עלוני זכויות, המכילים מידע בדבר זכויות קוגנטיות בדיני עבודה ומקיימות אסיפות זכויות לנשים חרדיות ברחבי הארץ.

✿ העובדות החרדיות סובלות מהפרה שיטתית של זכויות קוגנטיות וזכויות אחרות בדיני עבודה, בעיקר כאשר המעסיק הינו גוף חרדי. ישנם מעסיקים ששמים עולה במספר רב של שיחות עם פונות.

✿ ישנה נכונות של עובדות חרדיות לנקוט פעולה כנגד הפרת זכויות כלפיהן, אך במקביל ישנו קושי לפנות למוסדות של המדינה כגון משרד העבודה והרווחה או בתי הדין לעבודה. בנוסף, במקרים רבים קיים חשש להשחיר את פני המעסיק.

על מנת להקל על הגישה של עובדות חרדיות לערכאות אנו מציעות לפונות מהמגזר החרדי אפשרות לתבוע מעסיקים מפרי חוק באמצעות פרויקט "מערך האכיפה" של שדולת הנשים. במסגרת הפרויקט, עורכת דין מטעם השדולה מייצגת את הפונה בשכר טרחה מופחת.

שדולת הנשים בישראל
لهبي النساء في إسرائيل
The Israel Women's Network

המלצות מדיניות

בתום שנת הפעילות הראשונה של הקו הייעודי לזכויות נשים חרדיות בעבודה, והמסקנות שהוצגו בדו"ח זה, אנו רואות צורך בלקיחת אחריות ממשלתית רחבה לשיפור איכות ההעסקה ותנאי העסקה של עובדות אלו. לפיכך, אנו ממליצות על אימוץ צעדי המדיניות הבאים:

- **ייזום קמפיין ייעודי להגברת המודעות לזכויות בדיני עבודה בקרב מעסיקים ועובדות בחברה החרדית.**
- **יצירת קשר בין גורמי האכיפה וההסדרה הרלוונטיים של המדינה, לבין מנהיגים ומנהיגות בחברה החרדית, והעמקת ההיכרות עם דיני העבודה והמחויבות לשמירה עליהם בקרב אוכלוסייה זו. זאת על מנת למנוע מקרים של הפרת החוק, הנובעת מאי ידיעתו ועל מנת לחזק את הזיקה ואת האפשרות של עובדות חרדיות לפעול לאכיפת זכויותיהן באמצעות מוסדות אלו.**
- **החלת מבצע אכיפה נרחב של המדינה במקומות עבודה המעסיקים שיעורים גבוהים של נשים חרדיות, בדגש על אכיפת זכויות מגן כגון הפרשות לביטוח פנסיוני, תשלום דמי הבראה וכו'.**
- **החלת תכנית לאומית לשיפור איכות התעסוקה של נשים חרדיות, וקביעת יעדים איכותניים ומספריים הנוגעים לשכר, להכשרה, להיקפי משרה ולמעמד בשוק העבודה. זאת, בנוסף ליעדי התעסוקה הקיימים המתייחסים בעיקר להרחבת שיעור ההשתתפות של האוכלוסייה החרדית בשוק העבודה, בדגש על השתתפות הגברים החרדים.**
- **קידום העסקה ישירה של עובדות הוראה מהמגזר החרדי במסגרת משרד החינוך. זאת, על מנת לצמצם את שיעור הנשים המועסקות בעמותות ובגורמים שלישיים אחרים, ובתוך כך את חשיפתן להפרת זכויות שיטתית.**

